

кандидат філологічних наук,  
викладач кафедри германської  
філології та методики викладання  
іноземних мов Південноукраїнського  
національного педагогічного  
університету  
імені К. Д. Ушинського

## ПРОСОДИЧНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ІНТЕНЦІЙ ЗГОДИ / НЕЗГОДИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ БІЗНЕС-ДИСКУРСІ: МЕЛОДИЧНИЙ КОМПОНЕНТ

**Постановка проблеми.** У контексті розширення міжкультурних зв'язків та становлення англійської мови як мови міжнародного спілкування, особливо у сфері бізнесу, нагальними постають питання зв'язку певних інтенцій та мовних засобів їх реалізації. Як відомо, просодія є одним із важливих засобів забезпечення актуальної комунікації, що поряд з іншими мовними засобами актуалізує смисл висловлювання. Саме просодії приписується головна роль у формуванні ілюктивних актів, завдяки чому вона стає засобом забезпечення успішної комунікації. Тому доцільним вважається проведення досліджень зв'язку інтенцій та просодії.

**Аналіз основних досліджень і публікацій.** Проблема мовних засобів реалізації інтенцій згоди та незгоди в англійській мові не є новою для сучасної лінгвістики. Зокрема, описано лексико-граматичні та синтаксичні засоби вираження цих інтенцій та виділено два структурно-семантичних типи їхньої актуалізації – синтаксичний та лексичний. До першого відносяться монопропозиційні та поліпропозиційні моделі речень, ілюктивне призначення яких – виражати згоду / незгоду, як-то конструкції з експліцитним або імпліцитним повтором; до другого належить коло лексики, що утворює лексико-семантичну групу із значенням згоди / незгоди – відповідні комунікативи – стереотипні та нестереотипні (*right, correct, no*), прислівники-модифікатори (*absolutely, possibly*), фразеологічні конструкції (*go along with, call it a deal*) [3; 4; 5; 7].

У мовленні із засобами інших мовних рівнів взаємодіє просодія, яка у деяких випадках розширює спектр значень вербального корпусу, значно зміщує його центр або виявляється навіть більш однозначною за нього [2, с. 270–271]. Тому дослідники припускають, що «комунікативні смисли та мелодико-структурні типи знаходяться в більш безпосередньому зв'язку, ніж комунікативні смисли та повністю оформлені в лексико-граматичному плані комунікативні типи» [6, с. 113].

Дослідження просодії висловлювань згоди та незгоди проводилось переважно з позицій конверсаційного аналізу, під час якого до уваги бралось узгодження мелодичних та динамічних характеристик реактивних висловлювань згоди / незгоди та попередніх реплік. Так, у результаті інструментальних досліджень було виявлено, що таке узгодження відбувається за рахунок однакового рівня частоти основного тону (як правило, різниця завершення ініціальної фрази та початку реактивної складає  $\leq 2$  півтонів), рівня інтенсивності та однакового мелодичного контуру під час вираження згоди; нижчого рівня частоти основного тону та інтенсивності під час реалізації незгоди [9, с. 1754; 10, с. 210–211].

Інтенції згоди та незгоди відіграють важливу роль у розгортанні усного діалогічного бізнес-дискурсу (переговорів, нарад, зустрічей), тоді згода виступає бажаною реакцією та очікуваним результатом ділової комунікації, тоді як незгода становить загрозу ефективному спілкуванню у бізнес-середовищі. Як засвідчило інструментально-фонетичне дослідження просодії згоди в англійськомовному діалогічному бізнес-дискурсі, просодичні засоби актуалізації цієї інтенції корелюють з прагматикою ділового дискурсу, що характеризується певною регламентованістю та конвенціональністю, а також додатковими інтенціональними смислами, які накладаються на базову інтенцію [8].

**Виділення невирішених проблем, яким присвячено статтю.** Таким чином, як показав аналіз останніх публікацій, вивченню мовних засобів вираження згоди та незгоди в англійській мові присвячено чимало праць, але проблема просодичних засобів реалізації цих інтенцій ще недостатньо розроблена, чим зумовлена актуальність подібних досліджень. Новим є також вибір дискурсу – діалогічний бізнес-дискурс, для якого коректне вираження згоди / незгоди є принциповим, що визначає практичну цінність таких розробок.

Провідним компонентом просодичної системи, на який слухач реагує першочергово, є мелодика [1, с. 13]. Тому метою дослідження було встановлення та порівняння мелодичних характеристик висловлювань, що реалізують інтенції згоди та незгоди в англійськомовному діалогічному бізнес-дискурсі.

**Виклад основного матеріалу.** Матеріалом дослідження виступили 827 висловлювань, що реалізували інтенції згоди та незгоди, з яких 420 висловлювань згоди та 407 висловлювань незгоди, екстраговані методом суцільної вибірки з аудіо- та відеозаписів англійськомовних (американський варіант) діалогічних інтеракцій компаній державного та приватного сектору сфери продажу товарів та послуг. Електроакустичний аналіз, що здійснювався за допомогою комп'ютерної програми Praat версії 6.0.14, передбачав аналіз певних параметрів частоти основного тону (ЧОТ) жіночих та чоловічих реалізацій. Під час проведення аналізу враховувалися наступні мелодичні параметри:

- середні максимальні та мінімальні значення ЧОТ;
- пікове значення ЧОТ у висловлюванні;
- локалізація максимуму ЧОТ у синтагмі.

Насамперед, аналізу були піддані середні максимальні та мінімальні значення ЧОТ, що дали змогу визначити середній діапазон ЧОТ у висловлюванні. Результати аналізу представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

**Усереднені максимальні та мінімальні значення частоти основного тону у висловлюваннях згоди та незгоди**

Межа значень ЧОТ	Показники значень ЧОТ (Гц)			
	Висловлювання згоди		Висловлювання незгоди	
	Реалізації жінок	Реалізації чоловіків	Реалізації жінок	Реалізації чоловіків
Максимальне значення ЧОТ	170,45	131,27	152,72	110,83
Мінімальне значення ЧОТ	85,82	62,23	75,22	51,56

Як видно з таблиці, висловлювання, що реалізували інтенцію згоди, мали значно ширший діапазон ЧОТ, ніж висловлювання незгоди, що було підтверджено результатами статистичної перевірки за t-критерієм Стюдента. Ширший діапазон ЧОТ, як відомо, корелює з інтенціями впевненості, вужчий – невпевненості, напруги. Отримані дані є, на наш погляд, зрозумілими, зважаючи на те, що згода виступає завжди очікуваною реакцією у будь-якій комунікації, а тим більше, діловій. Незгода ж – небажаний мовленнєвий акт, під час реалізації якого мовець намагається елімінувати негативний ефект і звучить дещо невпевнено.

Варто зазначити, що якщо під час вираження згоди жінками та чоловіками середній діапазон висловлювання майже однаковий, то при реалізації інтенції незгоди, діапазон ЧОТ дикторів-жінок дещо вужчий за діапазон дикторів-чоловіків, що є ширшим через зниження нижньої межі. Це може бути поясненим роллю гендерного фактору – жінки, не зважаючи на певні зміни у ставленні до них чоловіків у бізнес-сфері, все ж почуваються у цій традиційно чоловічій галузі менш впевненими, тому під час вираження незгоди як небажаної реакції, вони звучать набагато менш впевненими за чоловіків в аналогічній ситуації. А впевненість, як вже зазначалося, безпосередньо корелює з діапазоном ЧОТ.

Нижче на рисунку 1 наведено показники діапазону ЧОТ, який обраховувався як різниця між абсолютним максимумом та мінімумом ЧОТ у висловлюванні та вимірювався у півтонах.

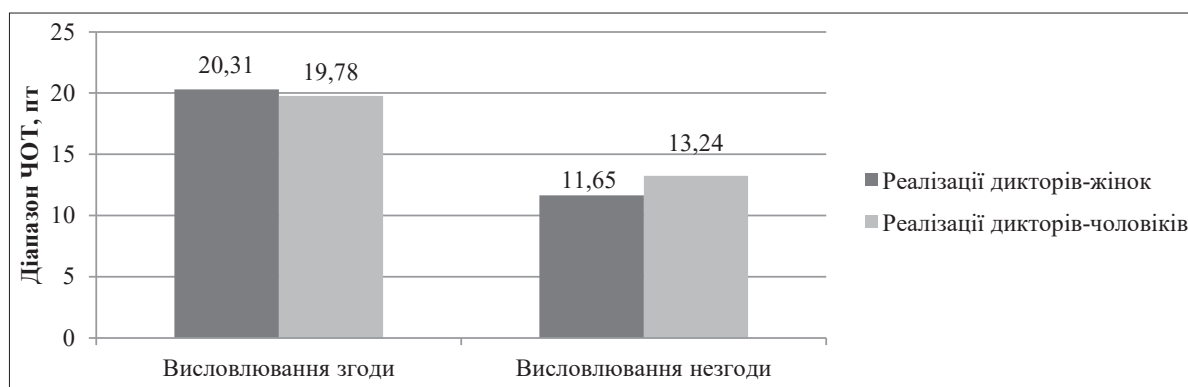


Рис. 1. Діапазон частоти основного тону висловлювань згоди та незгоди, пт

Наступними вимірялися показники пікових значень ЧОТ у висловлюваннях з досліджуваними інтенціями; результати аналізу наведені на рис. 2.

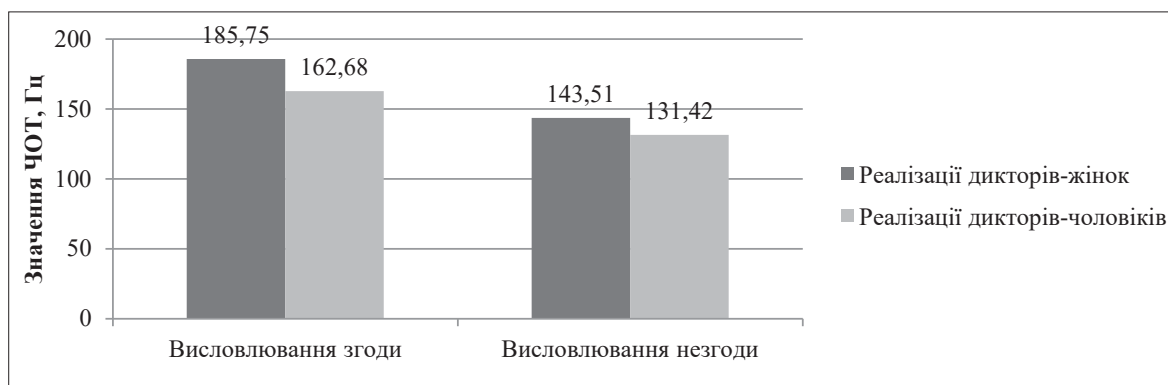


Рис. 2. Пікові значення частоти основного тону у висловлюваннях згоди та незгоди, Гц

Як проілюстровано на рисунку 2, пікові значення ЧОТ у висловлюваннях незгоди знизилися як у жіночих, так і чоловічих реалізаціях. Проте варто зазначити, що пікові значення ЧОТ висловлювань дикторів-жінок знизилися на 23 Гц, тоді як у висловлюваннях дикторів-чоловіків – лише на 12 Гц. Хоч перевірка за t-критерієм Стьюдента показала, що така різниця знаходиться на межі із незначущою, все ж здається необхідним звернути увагу на ці результати, які, на нашу думку, пояснюються тими ж гендерними стереотипами, про які йшла мова вище. Проте ці результати потребують перевірки на більшій за обсягом вибірці.

Аналіз локалізації пікових значень ЧОТ у досліджуваних реалізаціях виявив певні закономірності у їхній позиції під час вираження різних інтенцій (див. табл. 2).

Таблиця 2

Локалізація пікових значень частоти основного тону у висловлюваннях згоди та незгоди, %

Локалізація пікового значення	Висловлювання згоди		Висловлювання незгоди	
	Реалізації жінок	Реалізації чоловіків	Реалізації жінок	Реалізації чоловіків
1-ий наголошений склад	74,50	72,28	78,31	73,31
ядерний склад	20,53	22,12	18,36	20,75
інша позиція	4,97	5,60	3,33	5,94

Так, як продемонстровано у таблиці 2, у висловлюваннях як згоди, так і незгоди, пікове значення локалізується найчастіше на першому наголошеному складі – у 74,50% / 72,28% випадків реалізацій згоди та 78,31% / 73,31% реалізацій незгоди. Різниця між позицією розміщення пікового значення ЧОТ у висловлюваннях дикторів-жінок та чоловіків не виявилась суттєвою під час статистичної перевірки. Але все ж таки можна побачити певну тенденцію щодо частішої локалізації частотного максимуму на першому наголошеному складі у жіночих реалізаціях, що може відбуватися паралельно із розміщенням піку інтенсивності, розміщення якого на ядрі синтагми передає більший ступінь впевненості.

Таким чином, проведений електроакустичний аналіз виявив певні закономірності щодо мелодичних характеристик висловлювань, які актуалізують інтенції згоди та незгоди. Висловлювання згоди, у цілому, характеризуються розширеним частотним діапазоном, підвищеними показниками усереднених та абсолютних значень ЧОТ незалежно від статті диктора. Незгода у досліджуваному дискурсі виражається за допомогою зниження показників цих параметрів у жіночих та чоловічих реалізаціях. При цьому діапазон ЧОТ у висловлюваннях згоди жінок дещо ширший за діапазон висловлювань чоловіків; тоді як діапазон ЧОТ у реалізаціях незгоди дикторів-жінок дещо вужчий за той, що мав місце у реалізаціях дикторів-чоловіків. Дослідження позицій локалізації пікових значень ЧОТ під час вираження згоди та незгоди у жіночих та чоловічих реалізаціях не виявило суттєвих відмінностей.

Аналіз отриманих результатів дозволив констатувати наявність зв'язку між інтенціями згоди / незгоди та мелодичними параметрами, що їх актуалізують. Крім того, одержані дані засвідчили вплив гендерного фактору на просодію висловлювань згоди / незгоди, що, у свою чергу, підтвердило залежність просодичних характеристик від загального контексту дискурсу. У даному випадку, це усний діалогічний бізнес-дискурс, який має стереотип маскулітності.

У перспективі подальших досліджень – аналіз динаміки огинаючої кривої ЧОТ у різних сегментах синтагми, типів термінальних тонів, комбінацій напрямків руху огинаючої кривої ЧОТ у перед'ядерному та ядерному сегментах, характеру розташування наголошених та ненаголошених складів у перед'ядерному сегменті; аналіз просодії різних інтенціональних відтінків згоди та незгоди у діалогічному бізнес-дискурсі тощо.

**Література:**

1. Валігура О.Р. Особливості реалізації мелодичного компонента інтонації в англійському мовленні українських білінгвів. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. 2010. № 11. С. 12–22.
2. Зиндер Л. Р. Общая фонетика. М.: Высшая школа, 1979. 312 с.
3. Нейленко Л.Л. Семантико-прагматические свойства высказываний со значением согласия (на материале английского диалога): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Пятигорск, 2004. 219 с.
4. Поройкова Н.И. Функционирование средств выражения согласия-несогласия в диалоге. Функциональный анализ грамматических категорий и единиц: сб. науч. тр. Л., 1976. С. 102–115.
5. Рудик І.М. Комунікативно-прагматичні типи висловлювань зі значенням згоди / незгоди в сучасній англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Харків, 2001. 17 с.
6. Светозарова Н.Д., Гулида В.Б. О типологическом сходстве интонационных систем. Экспериментально-фонетический анализ речи. Проблемы и методы. Вып. 2. Л., 1989. С. 106–113.
7. Шумило Т.В. Нечленные высказывания согласия / несогласия в русском и английском языках. Язык. Общество. Проблемы межкультурной коммуникации: материалы междунар. науч. конф. (Гродно, 20–21 марта 2012 г.). В 2 ч. Ч. 1. редкол.: Л. М. Серета (гл. ред.) и др. Гродно: ГрГУ, 2012. С. 396–398.
8. Юмрукуз А.А. Просодія мовленнєвого акту згоди в англійськомовному діалогічному бізнес дискурсі (інструментально-фонетичне дослідження): дис. канд. філол. наук: 10.02.04. Одеса, 2017. 346с.
9. Ogden R. Phonetics and Social Action in Agreements and Disagreements. Journal of Pragmatics. 2006. Vol. 38, Issue 10. P. 1752–1775.
10. Pickering L., Hu G., Baker A. The Pragmatic Function of Intonation: Cueing Agreement and Disagreement in Spoken English Discourse and Implications for ELT. Pragmatics and Prosody in English Language Teaching; J. Romero-Trillo (eds.). New-York: Springer-Verlag, 2012. P. 199–218.

**Анотація**

**A. ЮМРУКУЗ. ПРОСОДИЧНІ ЗАСОБИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ІНТЕНЦІЙ ЗГОДИ ТА НЕЗГОДИ  
В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ БІЗНЕС-ДИСКУРСІ: МЕЛОДИЧНИЙ КОМПОНЕНТ**

Стаття присвячена дослідженню мелодичних характеристик висловлювань згоди та незгоди в англійськомовному діалогічному бізнес-дискурсі, а саме діапазону частоти основного тону. За результатами інструментально-фонетичного дослідження описуються такі мелодичні характеристики, як діапазон, пікові значення частоти основного тону, локалізація піків частоти основного тону у синтагмі. Доведено наявність зв'язку між аналізованими мелодичними характеристиками та відповідною інтенцією.

**Ключові слова:** англійськомовний діалогічний бізнес-дискурс, згода, незгода, діапазон, частота основного тону.

**Аннотация**

**A. ЮМРУКУЗ. ПРОСОДИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА АКТУАЛИЗАЦИИ ИНТЕНЦИИ СОГЛАСИЯ  
И НЕСОГЛАСИЯ В АНГЛОЯЗЫЧНОМ БИЗНЕС-ДИСКУРСЕ: МЕЛОДИЧЕСКИЙ КОМПОНЕНТ**

В статье исследуются мелодические характеристики высказываний согласия и несогласия в англоязычном диалогическом бизнес-дискурсе, а именно показатели диапазона частоты основного тона. В соответствии с результатами проведенного инструментально-фонетического исследования описаны такие мелодические параметры, как диапазон, пиковые значения частоты основного тона, локализация пиков частоты в синтагме. Доказано существование зависимости между проанализированными мелодическими параметрами и соответствующими интенциями.

**Ключевые слова:** англоязычный диалогический бизнес-дискурс, согласие, несогласие, диапазон, частота основного тона.

**Summary**

**A. YUMRUKUZ. PROSODIC MEANS OF IMPLEMENTING THE INTENTIONS OF AGREEMENT  
AND DISAGREEMENT IN ENGLISH BUSINESS-DISCOURSE: MELODIC COMPONENT**

The article focuses on melodic characteristics of agreement and disagreement utterances in the English dialogical business-discourse, namely on the values of the pitch range. Based on the results of instrumental phonetic study the following melodic parameters are described: pitch range, maximum values of fundamental frequency and their location in the syntagm. It has been proved that there is a correlation between the analyzed melodic parameters and certain intentions.

**Key words:** English dialogical business-discourse, agreement, disagreement, pitch range, fundamental frequency.